

Οι Διαστάσεις του Λειτουργικού Αναλφαβητισμού στην Κύπρο

1. Ταυτότητα της Έρευνας

Η έρευνα του Λειτουργικού Αναλφαβητισμού έγινε πλέον θεσμός στα πλαίσια του εκπαιδευτικού συστήματος της Κύπρου, αφού διεξάγεται με επιτυχία τα τελευταία τέσσερα χρόνια σε παγκύπρια βάση από το ΚΕΕΑ. Η εν λόγω έρευνα αποσκοπεί στον έγκαιρο εντοπισμό μαθητών με μεγάλη πιθανότητα να μείνουν λειτουργικά αναλφάβητοι σε διάφορα στάδια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης έτσι ώστε να εμπλακούν σε κατάλληλα προγράμματα στήριξης. Παράλληλα η έρευνα αναπτύσσει μια σειρά από επιστημονικά, έγκυρα και αξιόπιστα εργαλεία μέτρησης για τον εντοπισμό μαθητών στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα με μεγάλη πιθανότητα να μείνουν λειτουργικά αναλφάβητοι μέχρι το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Κατά τις προηγούμενες σχολικές χρονιά η έρευνα απευθυνόταν μόνο σε μαθητές Στ' τάξης Δημοτικού, ενώ τη φετινή σχολική χρονιά 2011-2012 για πρώτη φορά η έρευνα θα διεξαχθεί και στην Γ' τάξη του Δημοτικού.

Η ερευνητική ομάδα αποτελείται από τους εξής:

Εποπτεία: Δρ Α.Κυριακίδης, Δρ Γ. Καραγιώργη

Ομάδα συντονισμού: Δρ. Α. Πετρίδου, Δρ. Χρ. Γιασεμής, Δρ. Μ. Νικολαΐδου

Ομάδα εργασίας Ελληνικών: Μ. Παπαλεοντίου, Μπ. Ανδρέου

Ομάδα εργασίας Μαθηματικών: Δρ. Χρ. Γιασεμής, Δρ. Μ. Μοδέστου, Δρ. Θ. Αφαντίτη-Λαμπριανού

2. Αναλυτική περιγραφή της Έρευνας

2.1. Σημασία της έρευνας

Η έρευνα αποκτά ιδιαίτερη σημασία, αφού ο εντοπισμός των μαθητών με μεγάλη πιθανότητα να μείνουν λειτουργικά αναλφάβητοι μέχρι το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης παρέχει

τη δυνατότητα στο Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (ΥΠΠ) να δημιουργήσει, έγκαιρα, παρεμβατικά προγράμματα στήριξης των παιδιών αυτών ώστε να μπορέσουν να αποκτήσουν τις κατάλληλες γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες που τους είναι απαραίτητες για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας . Κατά συνέπεια, η παρούσα έρευνα συμβάλλει στην ανάπτυξη εκπαιδευτικής πολιτικής για την αντιμετώπιση προβλημάτων λειτουργικού αναλφαβητισμού.

2.2. Θεωρητικό πλαίσιο

Ο λειτουργικός αναλφαβητισμός είναι ένα πρόβλημα των σύγχρονων κοινωνιών. Αναφέρεται στην έλλειψη της ικανότητας να χρησιμοποιεί το άτομο τις γνώσεις που του παρέχει το σχολείο έτσι ώστε να ενταχθεί ομαλά και να λειτουργήσει αποτελεσματικά στο κοινωνικό σύνολο στο οποίο ανήκει . Εν αντιθέση, με τον όρο γενικός ή οργανικός αναλφαβητισμός ο οποίος αναφέρεται σε άτομα που δεν φοίτησαν ποτέ σε σχολείο και κατά συνέπεια έχουν παντελή άγνοια ανάγνωσης, γραφής και αριθμητικής. Είναι επίσης σημαντικό να τονίσουμε ότι κανένα παιδί δεν θεωρείται ως λειτουργικά αναλφάβητο προτού συμπληρώσει τη φοίτησή του σε ιδρύματα υποχρεωτικής εκπαίδευσης (στην Κυπριακή Εκπαίδευση η υποχρεωτική εκπαίδευση τερματίζεται στην Γ΄ Γυμνασίου).

2.3. Διεξαγωγή – Συμμετοχή

Στα πλαίσια της έρευνας του λειτουργικού αναλφαβητισμού κατασκευάζονται δοκίμια τα οποία αξιολογούν βασικές γνώσεις και δεξιότητες στη Γλώσσα και στα Μαθηματικά με σκοπό τον καθορισμό των επιπέδων γλωσσικού και μαθηματικού αλφαβητισμού αντίστοιχα.

Για την κατασκευή των δοκιμίων ακολουθείται επιστημονικά τεκμηριωμένη μεθοδολογία, ακολουθώντας πρότυπα διεθνών οργανισμών με εξειδίκευση σε θέματα κατασκευής δοκιμίων, με σκοπό τη διενέργεια έγκυρων και αξιόπιστων μετρήσεων. Η συγγραφή των έργων που απαρτίζουν τα δοκίμια στηρίζεται σε πίνακες προδιαγραφών (ένας για κάθε γνωστικό αντικείμενο) οι οποίοι καθορίζουν τις βασικές δεξιότητες σε κάθε γνωστικό αντικείμενο που αξιολογούν τα δοκίμια. Συγκεκριμένα, ο πίνακας προδιαγραφών για τα

Μαθηματικά περιλαμβάνει βασικούς στόχους που αφορούν τις εξής θεματικές ενότητες περιεχομένου: «Αριθμοί και Πράξεις», «Γεωμετρία», «Μέτρηση», «Στατιστική και Πιθανότητες», «Άλγεβρα» και «Επίλυση Προβλήματος». Ο πίνακας προδιαγραφών της Γλώσσας περιλαμβάνει στόχους για την αξιολόγηση τριών βασικών δεξιοτήτων: ανάγνωση και κατανόηση γραπτού λόγου, παραγωγή γραπτού λόγου και χρήση βασικών στοιχείων σχετικά με τη δομή της γλώσσας.

Τη συγγραφή των έργων αναλαμβάνουν δύο ομάδες εργασίας (μια για το γλωσσικό και μια για το μαθηματικό αναλφαβητισμό) οι οποίες απαρτίζονταν από εκπαιδευτικούς με πολύχρονη πείρα στη διδασκαλία των Ελληνικών και των Μαθηματικών αντίστοιχα, καθώς και από ειδικούς σε θέματα μέτρησης και αξιολόγησης. Με βάση τα έργα που αναπτύσσονται κάθε χρόνο έχει δημιουργηθεί μια τράπεζα έργων (item bank). Η τράπεζα αυτή χρησιμοποιείται για την κατασκευή συνολικά τεσσάρων δοκιμίων σε κάθε γνωστικό αντικείμενο κάθε σχολική χρονιά. Ο διαχωρισμός των έργων σε δοκίμια γίνεται με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε τα δοκίμια κάθε γνωστικού αντικειμένου να αξιολογούν τους ίδιους στόχους, να είναι του ίδιου βαθμού δυσκολίας και να χαρακτηρίζονται από ισορροπία ως προς το περιεχόμενο. Τέλος, τα δοκίμια μοιράζονταν κοινά έργα τόσο μεταξύ τους όσο και με περσινά δοκίμια, για σκοπούς εξίσωσης δοκιμίων και τοποθέτησης των έργων και των ατόμων σε κοινή ισοδιαστημική κλίμακα. Η χορήγηση των δοκιμίων γίνεται από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς σε παγκύπρια κλίμακα κατά τους μήνες Οκτώβριο-Νοέμβριο για τους μαθητές Γ΄τάξης Δημοτικού και Φεβρουάριο-Μάρτιο για τους μαθητές Στ΄τάξης Δημοτικού. Η διόρθωση-κωδικοποίηση των δοκιμίων γίνεται από εξωτερικούς διορθωτές οι οποίοι εκπαιδεύονται ειδικά για το σκοπό αυτό από τους λειτουργούς του ΚΕΕΑ. Η διόρθωση γίνεται με βάση συγκεκριμένης κλείδας διόρθωσης, για την επίτευξη υψηλού βαθμού συνέπειας μεταξύ των διορθωτών.

Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων γίνεται κάθε χρόνο με το μοντέλο Rasch με τη βοήθεια του λογισμικού Quest (Adams & Khoo, 1996). Η ανάλυση των δεδομένων με το μοντέλο Rasch αποσκοπεί στην ανάπτυξη δύο ισοδιαστημικών κλιμάκων μαθηματικής και γλωσσικής ικανότητας, πάνω στις οποίες τοποθετούνται όλα τα έργα και όλοι οι μαθητές που

συμμετέχουν στην έρευνα με βάση το βαθμό δυσκολίας και ικανότητας αντίστοιχα. Στο τελευταίο στάδιο της ανάλυσης χρησιμοποιείται η τεχνική των Marcoulides και Kyriakides (2002) με στόχο τη διάκριση των έργων σε εξελικτικά γνωστικά επίπεδα. Με βάση τα επίπεδα αυτά γίνεται ο εντοπισμός των μαθητών που έχουν μεγάλη πιθανότητα να μείνουν γλωσσικά και μαθηματικά αναλφάβητοι μέχρι το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Επιπρόσθετα με τα δοκίμια, κάθε χρόνο συλλέγονται και μια πλειάδα άλλων δεδομένων μέσω ερωτηματολογίων¹ και ειδικής Πλατφόρμας. Τα δεδομένα αυτά αφορούν: (α) *προσωπικά χαρακτηριστικά των μαθητών* (όπως π.χ. φύλο, υπηκοότητα, ηλικία εισδοχής στην Α΄ Δημοτικού), (β) *εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά* (π.χ. συμμετοχή στο Πρόγραμμα Ενισχυτικής Διδασκαλίας για αναλφάβητους), (γ) *χαρακτηριστικά του οικογενειακού περιβάλλοντος* (π.χ. μορφωτικό επίπεδο και επάγγελμα γονέων, γλώσσα που ομιλείται στο σπίτι και μητρική γλώσσα γονέων) και (δ) *μέσα και ευκαιρίες μάθησης στο σπίτι* (π.χ. παρακολούθηση επιπρόσθετων μαθημάτων στη Γλώσσα και στα Μαθηματικά τα απογεύματα). Η συλλογή τέτοιων πληροφοριών θεωρείται σημαντική για την καλύτερη ερμηνεία και κατανόηση των αποτελεσμάτων.

2.4. Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης

Το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης της έρευνας για τη σχολική χρονιά 2011-2012 παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 1.

3. Αναφορές

Adams, R. J. & Khoo, S. T. (1996). QUEST: The interactive test analysis system. Melbourne, Australia: The Australian Council for Educational Research Ltd.

Marcoulides, G., & Kyriakides, L. (2002). Applying the Rasch and Extended Generalizability Theory models: Discrepancies between approaches. *Proceedings of the 12th IOMW Conference*. New Orleans.

---

¹ Το ερωτηματολόγιο χορηγείται μόνο σε μαθητές Στ΄ταξης Δημοτικού.

4. Επικοινωνία

Δρ. Α. Πετρίδου
(Επιστημονική Υπεύθυνος)
Τηλ: 22 402 455
Email:
petridou.a@cyearn.pi.ac.cy

Δρ. Χρ. Γιασεμής
(Υπεύθυνος
οργάνωσης/διαχείρισης
Προγράμματος)
Τηλ: 22 402 460
Email:
yiasemis.chr@cyearn.pi.ac.cy

Δρ. Μ. Νικολαΐδου
Τηλ: 22 402 455
Email:
nicolaidou.m@cyearn.pi.ac.cy